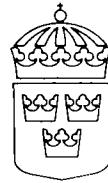

Konstitutionsutskottets betänkande

1988/89:KU9

Kyrklig organisation

1988/89
KU9

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 1988/89:16 om lagstiftning med kompletteringar till reformen av svenska kyrkans organisation på lokal- och stiftsplanet samt två motioner. Utskottet har avstyrkt en motion (fp) rörande valkorporation vid biskopsval samt i huvudsak tillstyrkt en motion (c) rörande kyrkliga kostnader. En reservation (fp) har avgetts beträffande frågan om valkorporation vid biskopsval. I övrigt har propositionens förslag tillstyrkts.

Propositionen

I proposition 1988/89:16 hemställer regeringen (civildepartementet) att riksdagen antar genom propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1963:633) om biskopsval,
2. lag om ändring i lagen (1988:186) om ändring i lagen (1982:943) om kyrkomötet,
3. lag om ändring i kyrkofondslagen (1988:182),
4. lag om ändring i lagen (1988:183) om förvaltningen av kyrklig jord,
5. lag om ändring i prästanställningslagen (1988:184),
6. lag om landgille och städja för vissa församlingskyrkors fastigheter i Lunds och Göteborgs stift.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa kompletteringar i lag till den av riksdagen beslutade reformen av svenska kyrkans organisation på lokal- och stiftsplanet (prop. 1987/88:31, KU 30, rskr. 181).

Lagändringarna avses träda i kraft dels den 1 januari 1989, dels den 1 juli samma år.

Motionerna

1988/89:K2 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan komplettering av 2 § Förslag till lag om ändring i lagen om biskopsval att även pastorsadjunkterna och ytterligare lika många av stiftsfullmäktige utsedda lekmän skall tillhöra valkorporationen för val av biskop.

1988/89:K3 av Bengt Kindbom och Anders Svärd (båda c) vari yrkas att

riksdagen beslutar om dels ändring av punkt 2, dels en ny punkt 12 i övergångsbestämmelserna till kyrkofondslagen (1988:182) i enlighet med nedanstående som motionärens förslag betecknade lydelse

Nuvarande lydelse

2. Genom lagen upphävs lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader.

Motionärens förslag

Genom lagen upphävs lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader; dock att 22 § skall äga fortsatt tillämpning till utgången av juni månad 1989.

12. Ur kyrkofonden skall till utgången av juni månad 1989 betalas kostnader för avlösningsförmåner, dels till icke prästvigda tjänstebiträden, dels till sådana vikarier på tjänst som församlingspräst som ej innehar långtidsvikariat på tjänsten med undantag av kostnaden för åkning i tjänsten och traktamenten i anledning av anstånd med omstationering. Vidare skall ur kyrkofonden betalas ersättningar och traktamenten för provpredikanter.

Valkorporation för val av biskop

Propositionen

Enligt propositionen anpassas föreskrifterna om val av biskopar till den nya organisationen inom svenska kyrkan.

I prästanställningslagen (1988:184), som träder i kraft den 1 juli 1989, skiljer man mellan pastoratstjänster och stiftstjänster. Med pastoratstjänster avses tjänster i ett pastorat som domprost, kyrkoherde och komminister. Det i 2 § första stycket och 5 § lagen om biskopsval använda begreppet församlingspräst omfattade, utöver de nu nämnda tjänsterna, också de i den nya lagstiftningen utmönstrade tjänsterna som kyrkoadjunkt. Samlingsbegreppet bör därför enligt propositionen ersättas med en uppräknning av de olika typerna av pastoratstjänster.

Med stiftstjänster avses enligt prästanställningen dels tjänster som biskop, dels tjänster i en stiftssamfällighet som stiftsadjunkt, kontraktsadjunkt och pastorsadjunkt. Tjänsterna som pastorsadjunkt är utbildningstjänster och avsedda för nyprästviga. De faller därför utanför den ordinarie tjänstorganisationen. I likhet med vad som i dag gäller för de närmast motsvarande tjänsterna som pastorsadjunkt utgick regeringen i sin skrivelse till kyrkomötet 1988:1 ifrån att innehavarna av tjänst som pastorsadjunkt inte skulle ha rösträtt vid biskopsval.

Kyrkomötet har på denna punkt uttalat en annan uppfattning. Enligt kyrkolagsutskottets förslag i dess av kyrkomötet antagna betänkande KL 1988:4 bör pastorsadjunkterna ha rätt att delta i ett biskopsval. För varje

inrättad tjänst bör stiftsfullmäktige utse en elektor för lekmännen jämte suppleant.

Enligt propositionen bör närmare belysning göras av vilka förhållanden som motiverar att rösträtten vid biskopsval utvidgas till att omfatta även nyprästvigde och av konsekvenserna av kyrkomötets förslag. Prövningen av kyrkomötets förslag bör anstå till den kommande översynen av biskopsvalslagen.

Motionen

I motion 1988/89:K2 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) föreslås att pastorsadjunkterna skall ingå i valkorporationen för val av biskop samt att stiftsfullmäktige skall utse lika många lekmän att ingå i valkorporationen. Enligt motionärernas principiella uppfattning skall kyrkan i allt väsentligt svara för sina egna angelägenheter. Detta gäller också den ordning i vilken biskopar skall väljas. Mot bakgrund av kyrkomötets uppfattning anser motionärerna därför att det inte finns någon anledning för riksdagen att gå mot kyrkomötet på denna punkt. Lagen bör därför kompletteras med regler om rösträtt för pastorsadjunkter i biskopsval.

Vissa kostnadsfrågor

I motion 1988/89:K3 av Bengt Kindbom och Anders Svärd föreslås att övergångsbestämmelsen 2 till kyrkofondslagen 1988:182 kompletteras med en föreskrift om att 22 § lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader skall äga fortsatt tillämpning till utgången av juni månad 1989.

Vidare föreslås en ny övergångsbestämmelse, 12, till kyrkofondslagen för att reglera vem som svarar för församlingsprästernas avlöningsförmåner under första halvåret 1989 i avvaktan på att den nya prästställningslagen träder i kraft den 1 juli 1989. Frågan om ersättning till provpredikanter, som intill utgången av år 1988 är reglerad i förordningen om kyrkliga kostnader, bör enligt motionen tas in i den föreslagna övergångsbestämmelsen. Därigenom skapas klarhet för hur ersättning skall betalas till provpredikanter under 1989.

Utskottet

I propositionen föreslås bl.a. vissa ändringar i lagen (1963:633) om *biskopsval*. Föreskrifterna om val anpassas till den nya organisationen inom svenska kyrkan. Enligt förslaget anges vilka prästtjänster som tillsammans med utsedda elektorer för stiftets lekmän skall ingå i valkorporationen. I denna skall inte ingå tjänster som pastorsadjunkt med anledning av att dessa är utbildningstjänster som är avsedda för nyprästvigde.

Kyrkomötet har som tidigare framgått förordnat att den nya tjänstekategorin pastorsadjunkter skall ingå i valkorporationen samt att stiftsfullmäktige skall utse motsvarande antal elektorer för lekmännen. Detsamma bör enligt kyrkomötet gälla för pastoratsadjunkter under viss övergångstid.

I motion 1988/89:K2 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) anförs att svenska kyrkan i allt väsentligt skall svara för sina egna angelägenheter. Detta gäller också

den ordning i vilken biskopar skall väljas. Enligt motionärerna finns det mot denna bakgrund inte anledning för riksdagen att gå mot kyrkomötet på denna punkt.

Utskottet finner i likhet med vad som anförts i propositionen det naturligt att föreskrifterna om biskopsval anpassas till den nya organisationen inom svenska kyrkan. Enligt propositionen bör en prövning av frågan om valkorporationens storlek lämpligen ske vid den kommande översynen av biskopsvalslagen. Utskottet delar den uppfattning som redovisats i propositionen och avstyrker motionsyrkandet.

I motion 1988/89:K3 av Bengt Kindbom och Anders Svärd (båda c) tas upp *vissa kostnadsfrågor* vad gäller ansvaret för församlingsprästers avlöningsförmåner. Detta ligger för närvarande på pastoraten i enlighet med 22 § lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader. Denna lag upphävs den 1 januari 1989 i samband med att kyrkofondslagen (1988:182) träder i kraft. Bestämmelserna om församlingsprästers avlöningsförmåner flyttas över till den nya prästanställningslagen (1988:184) som träder i kraft den 1 juli 1989. Enligt den nya lagen skall pastoratet i fortsättningen utöver kostnader för avlöningsförmåner till präster även svara för kostnader för vikarier och tjänstebiträden. Hittills har de sistnämnda kostnaderna bestritts av medel ur kyrkofonden. Utskottet finner i likhet med motionärerna att det för tydlighetens skull bör finnas en klar reglering i ansvarsfrågan även under första halvåret 1989. Av lagtekniska skäl bör frågan lösas på det sättet att ikraftträdandet av 46 § prästanställningslagen tidigareläggs. Detta bör ske genom en ändring i 1 p. övergångsbestämmelserna. Motionens syfte är därigenom tillgodosett.

I motionen uppmärksammas vidare att det efter den 1 januari 1989 inte finns någon reglering av kostnadsansvaret när det gäller präster som deltar i s.k. provpredikningar sedan förordningen om kyrkliga kostnader upphört att gälla den 1 januari 1989. Systemet med provpredikningar kommer att avvecklas genom den nya prästanställningslagen som träder i kraft den 1 juli 1989. Den gamla ordningen lever dock kvar ytterligare en tid efter den 1 juli 1989. Tillsättningar som påbörjas skall nämligen fullföljas enligt den tidigare ordningen. Enligt utskottets mening hör kyrkofonden bestrida sådana kostnader. Utskottet tillstyrker därför motionen i denna del och föreslår en ny övergångsbestämmelse till kyrkofondslagen i detta avseende.

Propositionen i övrigt tillstyrks.

Hemställen

Utskottet hemställer

1. beträffande *lagen om biskopsval* att riksdagen med avslag på motion 1988/89:K2 bifaller proposition 1988/89:16 såvitt nu är i fråga.
2. beträffande *prästanställningslagen om viss kostnadsfråga* att riksdagen med anledning av motion 1988/89:K3 såvitt nu är i fråga och med anledning av proposition 1988/89:16 antar i bilaga 1 intaget förslag till med utskottets förslag betecknade lydelse av lag om ändring i prästanställningslagen (1988:184),

3. beträffande *kyrkofondslagen och ersättningar till provpredikanter*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:K3 såvitt nu är i fråga och proposition 1988/89:16 antar i bilaga 2 intaget förslag till med utskottets förslag betecknade lydelse av lag om ändring i kyrkofondslagen (1988:182).

4. beträffande *propositionen i övrigt*

att riksdagen bifaller propositionen i övrigt.

Stockholm den 22 november 1988

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Catarina Rönnung (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage* (m), Sören Lekberg (s), Torgny Larsson* (s), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp), Bengt Kindbom (c), Bo Hammar (vpk), Hans Leghammar (mp), Ulla Pettersson (s), Stig Bertilsson (m) och Ingegerd Sahlström* (s).

*Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

Birgit Friggebo och Ylva Annerstedt (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet finner" och slutar med "avstyrker motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motionen att det är svenska kyrkan som i allt väsentligt skall svara för sina egna angelägenheter. Regeringen borde därför ha godtagit det av kyrkomötet framlagda förslaget till sammansättning av valkorporationen. Utskottet finner det också riktigt att alla tjänsteinnehavare i stiftet, även pastorsadjunkterna, får möjlighet att påverka valet av stiftets högste chef. Utskottet tillstyrker därför motion K2.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *lagen om biskopsval*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K3 och med anledning av proposition 1988/89:16 såvitt nu är i fråga antar i bilaga 3 intaget förslag till lag om ändring i lagen (1963:633) om biskopsval:

Förslag till
Lag om ändring i prästanställningslagen (1988:184)

1988/89:KU9
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs i fråga om prästanställningslagen (1988:184) dels att 1 § och punkt 1 i övergångsbestämmelserna till lagen skall ha följande lydelse,

dels att det i övergångsbestämmelserna till lagen skall införas två nya punkter, 8 och 9, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Av utskottet föreslagen lydelse

1 §

Denna lag är tillämplig på biskopar och andra präster i svenska kyrkan som har anställning i territoriella pastorat och stiftssamfälligheter.

Bestämmelserna i 22, 23, 27–43 och 50–55 §§ skall tillämpas också på sådana präster i svenska kyrkan som har anställning i andra icke-territoriella pastorat än hovförsamlingen.

Avlöningsförmånerna i prästernas anställningar fastställs under medverkan av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (*statligt reglerade anställningar*).

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 46 § den 1 januari 1989, och i övrigt den 1 juli 1989¹.

8. Sådana tjänster som pastoratsadjunkt som finns inrättade vid utgången av juni 1989 får finnas kvar till utgången av juni 1991. När sådana tjänster blir lediga, skall de dras in av domkapitlet.

Innehavaren av en tjänst som pastoratsadjunkt är skyldig att fullgöra motsvarande arbetsuppgifter hos stiftssamfälligheten. Stiftssamfälligheten skall svara för kostnaderna för avlöningsförmåner till pastoratsadjunkter.

9. Benämningen på sådana tjänster som kyrkoadjunkt som finns inrättade i pastoraten vid utgången av juni 1989 skall från och med den 1 juli 1989 vara tjänster som komminister.

¹Denna punkt har ingen motsvarighet i proposition 1988/89:16.

Härigenom föreskrivs i fråga om kyrkofondslagen (1988:182)
dels att 21 § och punkt 4 i övergångsbestämmelserna till lagen skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 22 §, och närmast före den nya 22 § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det i övergångsbestämmelserna till lagen skall införas två nya punkter, 11 och 12, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Av utskottet föreslagen lydelse

21 §

Kyrkofondens styrelse fastställer för varje pastorat tillskottet av skatteunderlag samt vad som skall utgå i allmän och särskild kyrkoavgift. Styrelsen skall meddela dessa uppgifter senast den 25 januari bidragsåret.

Till ledning för det kyrkokommunala budgetarbetet skall kyrkofondens styrelse senast den 10 september året före bidragsåret meddela pastoraten och stiftssamfälligheterna preliminära uppgifter om tillskott av skatteunderlag, stiftsbidrag samt belopp för allmän och särskild kyrkoavgift.

Stiftsstyrelsen skall meddela berörda pastorat preliminära uppgifter om strukturbidraget senast den 1 oktober året före bidragsåret.

Överklagande av beslut

22 §

Beslut av kyrkofondens styrelse enligt denna lag får inte överklagas.

4. Beslut som har meddelats enligt äldre bestämmelser om att ur kyrkofonden skall betalas kostnader för avlöningsförmåner till stifts-, kontrakts- och pastoratsadjunkter, militärpastorer, garnisonspastorn i Boden och kyrkoherden för samer *samt för prosttillägg och vissa bidrag till andlig vård vid sjukvårdsinrättningar* gäller till utgången av juni 1989.

4. Beslut som har meddelats enligt äldre bestämmelser om att ur kyrkofonden skall betalas kostnader för avlöningsförmåner till stifts-, kontrakts- och pastoratsadjunkter, militärpastorer, garnisonspastorn i Boden och kyrkoherden för samer, *för arvoden till kontraktsprostar, praktikanter och handledare för dessa samt vissa bidrag till andlig vård vid sjukvårdsinrättningar* gäller till utgången av juni 1989.

11. *Kyrkofondens styrelse får bevilja stiftssamfälligheter stiftsbidrag enligt 17 § för betalning också av stiftssamfällighetens förvaltningskostnader för år 1989.*

12. *Ur kyrkofonden betalas ersättningar och traktamenten till provpredikanter i tillsättningsärenden som handläggs enligt bestämmelserna i lagen (1957:577) om prästval¹.*

¹Denna punkt har ingen motsvarighet i proposition 1988/89:16.

Härigenom föreskrivs att 2, 3, 5, 6 och 10 §§ lagen (1963:633) om biskopsval skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Av reservanternas föreslagna lydelse

2 §¹

Biskopsval som inte avser ärkebiskopsämbete förrättas av en valkorporation som består av

domkapitets ledamöter,
präster som vid tidpunkten för valet innehar i stiftet inrättade tjänster som *församlingspräst*, stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt eller enligt förordnande uppehåller obesatta sådana tjänster, *samt*

särskilt utsedda elektorer för stiftets lekmän.

I Luleå stift ingår i valkorporationen även de präster som vid tidpunkten för valet innehar tjänsterna som garnisonspastor i Boden och kyrkoherde för samer eller som enligt förordnande uppehåller en obesatt sådan tjänst.

I Stockholms stift ingår i valkorporationen även präster som vid tidpunkten för valet innehar tjänster som kyrkoherde för döva eller enligt förordnande uppehåller obesatta sådana tjänster.

I stift där det finns diakonianstalter, ingår i valkorporationen dessutom de präster som vid tidpunkten för valet är anställda som föreståndare för sådana anstalter.

Val av annan biskop än ärkebiskop skall förrättas av en valkorporation som består av

- domkapitlets ledamöter,
- präster som vid tidpunkten för valet innehar i stiftet inrättade tjänster som *domprost*, *kyrkoherde*, *kommunister*, stiftsadjunkt, kontraktsadjunkt eller *pastorsadjunkt* eller enligt förordnande uppehåller obesatta sådana tjänster.
- särskilt utsedda elektorer för stiftets lekmän.

3 §²

Val av ärkebiskop förrättas dels i Uppsala stift av en valkorporation, som är sammansatt på sätt stadgas i 2 §, dels i övriga stift av domkapitlet, vart och ett såsom en valkorporation.

I Uppsala stift ingår i valkorporationen *dessutom dels präster, som vid*

I Uppsala stift ingår i valkorporationen *också* de valda ordinarie le-

¹Senaste lydelse 1983:400.

²Senaste lydelse 1987:1048.

tidpunkten för valet innehar kyrkoherdetjänster i svenska församlingar i utlandet eller också enligt förordnande uppehåller obesatta sådana tjänster, dels de valda ordinarie ledamöter av svenska kyrkans centralstyrelse som inte ingår i någon annan valkorporation.

damöter av svenska kyrkans centralstyrelse som inte ingår i någon annan valkorporation.

5 §

I varje pastorat utses elektor till det antal, som motsvarar antalet i pastoratet inrättade tjänster såsom församlingspräst med undantag av sådana tjänster som äro obesatta och ej uppehålls enligt förordnande.

I varje pastorat utses elektor till det antal, som motsvarar antalet i pastoratet inrättade tjänster som domprost, kyrkoherde och komminister med undantag av sådana tjänster som är obesatta och inte uppehålls enligt förordnande.

I en stiftssamfällighet utses elektor till det antal som motsvarar antalet i stiftssamfälligheten inrättade tjänster, som stiftsadjunkt, kontraktsadjunkt eller pastorsadjunkt med undantag av sådana tjänster som är obesatta och inte uppehålls enligt förordnande.

För elektor skola utses suppleanter till samma antal.

För elektorerna skall utses lika många suppleanter.

6 §³

Består pastorat av en församling, förrättas elektorsvalet av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kyrkorådet eller, därest ej heller sådant finnes, på sätt regeringen förordnar.

Består pastorat av två eller flera församlingar, förrättas elektorsvalet av kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade i pastoratet eller, om kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade ej finnas i pastoratet, på sätt regeringen förordnar.

Om ett pastorat består av en enda församling skall elektorerna och deras suppleanter väljas av kyrkofullmäktige eller av kyrkorådet, om kyrkofullmäktige inte finns.

Om ett pastorat består av två eller flera församlingar skall elektorerna och deras ersättare väljas av kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade i pastoratet. Om kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade inte finns i pastoratet skall valet i stället förrättas gemensamt av de kyrkoråd som finns i församlingarna i pastoratet. Valet skall ske inför ordföranden i kyrkorådet i den av församlingarna som har det största antalet röstberättigade kyrkomedlemmar.

³Senaste lydelse 1975:1324.

Förrättas elektorsvalet av kyrkorådet, må i valet ej deltaga präst, som äger rösträtt vid biskopsvalet.

Stiftsfullmäktige utser elektorerna och deras suppleanter i stiftssamfundligheten.

I valet av elektorer får inte delta präster som ingår i valkorporationen vid biskopsvalet.

10 §⁴

Valet förrättas av domkapitelsledamöter i domkapitlet och av övriga röstberättigade inom varje kontrakt inför kontraktsprosten.

I valet inom varje kontrakt deltar de röstberättigade prästerna inom kontraktet och elektorerna för lekmännen i kontraktets pastorat.

Stiftsadjunkter, kyrkoherdar för döva, föreståndare för diakoniansalter, kyrkoherdar i svenska församlingar i utlandet samt i 3 § avsedda ledamöter av svenska kyrkans centralstyrelse deltar i valet i det kontrakt där stiftets domkyrka är belägen.

Stiftsadjunkter, föreståndare för diakoniansalter samt i 3 § avsedda ledamöter av svenska kyrkans centralstyrelse deltar i valet i det kontrakt där stiftets domkyrka är belägen.

Präster, som på grund av laga förfall inte kan infinna sig vid valet, *samt kyrkoherdar för döva och kyrkoherdar i svenska församlingar i utlandet* får före valet sända in sina valsedlar till kontraktsprosten i det kontrakt där de har rösträtt.

Präster, som på grund av laga förfall inte kan infinna sig vid valet, får före valet sända in sina valsedlar till kontraktsprosten i det kontrakt där de har rösträtt.

Ledamöter av domkapitlet får deltaga endast i valet i domkapitlet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

2. I Uppsala stift ingår i valkorporationen också präster som med fullmakt innehar en statlig tjänst som kyrkoherde i svensk församling i utlandet eller som kyrkoherde för döva. För sådana röstberättigade präster tillämpas 10 § tredje och fjärde styckena i fråga om valets förrättande.

3. Det som sägs i 2, 5 och 6 §§ om stiftspräster och elektorer för dessa gäller intill utgången av juni 1991 även med avseende på den som enligt punkt 8 övergångsbestämmelsen till prästanställningslagen (1988:184) tjänstgör som pastoratsadjunkt.

⁴Senaste lydelse 1987:1048.